

مصنفہ جناب احمد علی شاہ صاحب

بزیور طبع مزین گردید

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ الاول قبل الانشاء والآخر بعد فناء الاشیاء والصلوٰۃ والسلام
علی مظہر الاتم سید الانبیاء و علی آلہ واصحابہ و علی جمیع اولیاء امتہ
اجمعین۔ اما بعد میگوید گنہگار شرمسار یکی از حلقہ بگوشان
شیخ الاسلام والمسلمین مخدوم الملۃ والدین سید الاولیاء الاکملین
سراج الاصفیاء سالکین زینت ازکیاء نصیر الاتقیاء سلطان
الفقراء الدہر وحید العصر مقبول بارگاہ منظور الہ
شہ باتمکین ہادی ضالین حامی مریدین مروج ...
مکان سلطان عزم بحر کرم کنز عطا کان وفا تاج صفا دریای
جود و سخا عاشق النبی معشوق اللہ الولی الہادی سیدی سندی مرشدی
مالکی مولانا خواجہ حافظ سید محمد حبیب علیشاہ رضوی المدنی
الچشتی الحیدرآبادی ادام اللہ تعالی برکاتہ للمعالی بطول حیاتہ

وبقائہ الی یوم الدین وضاعف درجاتہ بقیام العالمین بنوازد فرع
افضالہ واکرامہ علی سائر الطالبین۔ آغنی سگ دلہ خوار گلشن جہاں
آرائی زینت عالم منبع کرم احمد علی چشتی بن محمد علی بیجاپوری غفر اللہ
ذنوبہما وتجاوز عن سیاتہما عرض میدارد کہ این مجموعہ لطیف در
بیان توحید واقوال شہودیہ وصوفیہ وجودیہ وارشاد عرفا محققین
وغیرہ کہ در باب وجود باری عز اسمہ کہ گفتگوئے دارند ہرچہ کہ
از الفاظ گہر نثار آن پیر طریقت قدوۂ عاشقان خدا استماع یافتہ
در شہر شعبان المعظم ۱۳۰۹ھ ہجری المقدسہ علی صاحبہا صلوٰۃ ورحمتہ
بقلم پر داختہ وبعضے اوقات مضامینکہ بخط النور نوشتہ باین احقر
سگ در سرفراز فرمودند آن نیز حسب موقع داخل کردہ این رسالہ
را موسوم بہ عجیب المعارف نمود۔ از بارگاہ پیران عظام خواجگان
چشتیہ بہشتیہ قدس اسرارہم امیدوار قبولیت است کہ این رسالہ دستور
حال این کج مج قال گردد وتلطف وشفقت خواجہ ما رہبر این شکستہ
شود کہ ہدف مقصود من بیچارہ از گوہر مراد مالامال شود بحرمت النون
والصاد والہ الامجاد وبعزۃ خیر العباد شاہ خیر آباد وبہ تصدق سلطان

که وجود یکے است نه بیش که وجود و عدم هر دو صفت اوست اگر
شب و خواب و موت و عدم در تنزیه نباشد مگر روز و بیداری و وجود حیات
تنزیه ناشناخته ماند۔ پس وجود خیالی که متصف به موت و عدم است
فی الحقیقت وجود ندارد۔ مخصوص حالتے است چون تمثال خیال منامیه
برنگ و خاصیت در حقیقت همان وجود واحد است نه زاید۔ نیز حضرت
شیخ محی الدین ابن عربی قدس سره وجود حق را وجود مطلق گفته۔ ازین سخن
خواسته که وحدت را در کثرت ثابت کند۔ و حضرت شیخ محمد ابن شیخ
فضل الله در تحفهٔ مرسله می آرد که وجود را بسیار مرتبه ها است۔ اول مرتبهٔ
لا تعین که آن اطلاق ذات بحت است نه باین معنی که قید اطلاق و مفهوم
سبب تعین در آن مرتبه ثابت باشد بلکه هم باین معنی که آن وجود درین مرتبه
منزه است از اضافت جمیع نعوت و صفات مقدس است از همه اضافات
تا از قید اطلاق نیز و این مرتبه کنه حق سبحانهٔ تعالی است و بالائے او مرتبهٔ
دیگر نیست بلکه مراتب تحت این مرتبه اند و این مرتبه را مرتبهٔ احدیت
می نامند و در اصطلاح این قوم این مرتبه را نیز نامهاست۔ احدیت
ذاتیه و احدیت مطلق و احدیت صرف و احدیت لا تعین و عالم لاهوت

وازل الآزال و ذات بحت و ذات بلا اعتبار و ذات مطلق و ذات
احدیت و غیب ہویت و آخر لا بدایت و مرتبۂ لاتعین - و مرتبۂ دوئی
مرتبۂ تعین اول است از دانستن حق سبحانہ تعالیٰ مر ذات و صفات خود
و ہمہ موجودات را بر وجہہ اجمال بے امتیاز بعضے از دیگرے و نام این
مرتبہ وحدت و حقیقت محمدی دارند و حضرت خواجۂ ما و مرشد ما مولانا
فخر الدین محب النبی محمد چشتی الدہلوی در رسالۂ عین التعین ارشاد
میفرمایند قدس سرہ العزیز المبارک چون از مرتبۂ لاتعین تنزل فرماید
و بہ تعین در آید آن تعین را تعین اول و عقل کل و حقیقت محمدی
و عقل اول و برزخ کبریٰ و برزخ البرازخ و مرتبۂ اول از غیب
غیب مطلق و عالم جبروت و عالم صفات و قلم اعلیٰ و لوح محفوظ و
مخلوق اول و ام الکتاب و مبداء اول و حقیقت الحقایق و ابو
الارواح و رابطۂ اول و عالم اجمال و کنز الکنوز گویند - عالم رموز
و اسم اعظم و برزخ اول و کنز الصفات و مرتبۂ اولیٰ و وجود مطلق
و واسطۂ اولے و عالم معنی و درۃ البیضا نیز نامند - و مرتبۂ سوئی
مرتبۂ تعین ثانی است و آن عبارت است از دانستن حق سبحانہ تعالیٰ

مر ذات علیه و صفات سینهٔ خود و جمیع انام را برنمط تفصیل و جدا شدن
یکی از دیگری بی ابهام و این مرتبه را به واحدیت و حقیقت انسانیه نام
دارند باین اسماء نیز انگارند - تعین ثانی و تجلی ثانی و منشاء الکثرت
و مرتبهٔ ثانی از غیب و برزخ ثانی و نفس رحمانی و مبداء ثانی و عالم امر
و عالم باطن و عالم ملکوت و مجمع الارواح و عالم وجود و مقام ارواح
و عالم اسماء و پرتو وحدت و ظل وحدت و کنز الارواح و عین الیقین
پس باید دانست که این هر سه مرتبه قدیم اند تقدیم و تاخیر درین هر سه
مرتبه عقلی است نه زمانی - چنانچه عقل تقاضا میکند که صفات حیات مقدم
باید بر صفت علم و قدرت و سائر صفات و نه عکس آن شاید اگرچه تقدیم
و تاخیر زمانی دران نمی نماید که همه صفات حق سبحانه تعالی قدیم اند اما
در طور عقل همبرین قیاس در تصور عقل چنان میشود که اول ذات باید
بعد ازان صفات و اول اجمال باید بعد ازان تفصیل و این مسئله بسیار
باریک است فهم نتوان کرد مگر بفکر عمیق - مرتبهٔ چهارم مرتبهٔ ارواح است
و آن عبارت است از اشیاء کونی مجردهٔ بسیطه یعنی ماده و ترکیب ندارند
و ظهور بر ذات خود و بر امثال خود دارند چنانچه مایان بر ذات خود ظاهر

وبہر دیگرے نیز یعنی خود را صید انیم و دیگرے ہم ذات ما را صید اند
مرتبہ پنجم - مرتبۂ عالم مثال است وآن عبارت است از اشیاء کونیۂ مرکبۂ لطیفہ
کہ مقبول نمیکند پارہ شدن ودریدن وپیوستن را وشتمل است این
مرتبہ بہمہ صور چہ جسم وچہ ارواح وچہ جان وہیچ صورت نیست کہ او را
درین مرتبہ مثالی مطابق کمال او نیست - ومرتبۂ ششم عالم اجسام
وبدن است وآن عبارت است از اشیاء کونیۂ مرکبۂ کثیفہ کہ مقبول میکند
پارہ شدن وپیوستن را - مرتبۂ ہفتم - مرتبہ است شامل جمیع مراتب
مذکورۂ جسمانیہ ونورانیہ ووحدت وواحدیت را واین مرتبہ تجلی الٰہی آخر
اجزا است کہ عبارت است از انسان بی نظیر پس این ہفت مرتبہ کہ اول از انہا
مرتبۂ لاظہور است وشش باقی مراتب ظہور کلیہ اند - ومرتبۂ آخرین کہ آن
انسا نیست وقتیکہ ترقی کند وپیدا شود در ہمہ مرتبہ ہائے مذکورۂ بالا آنوقت
او را انسان کامل گویند - نقل است روزے اخی مکرم سید شاہ عبد الوہاب
چشتی زاد مجدہم کہ در مایان بسیار متعبد وبزرگ اند واجازت چشتیہ
بہشتیہ وقادریۂ عالیہ از جناب حضرتصاحب قبلہ دام برکاتہ دارند
از بست سال زاید گذشتہ کہ بہ پابندی اوقات بہ ذکر وشغل اوقات خود

مجهود داشته بمقصود رسیده صاحب توجهه شده اند واز یکے اہل حال
اند چون در مجلس سماع ہر او شان کیفیتے ولذتے مستولی میشود حالتے
عجیب پیدا آرند چنانچه جناب حضرت صاحب قبله دام برکاته میفرمودند که
حالت شاه عبد الوہاب صاحب حالت محبوبانه است آمدم بر سر مقصد که روزے
حرفے داشتند که بعضے صوفیه ہمه اوست گویند و بعضے ہمه از وست ارشاد فرمودند
که در عقرا دو گروه اند - شهودیه میگویند که ہمه اوست است - و وجودیه میفرمایند
که ہمه از وست است - در اصطلاح صوفیهٔ کرام وجود را بر سه مرتبه کلی مقرر
کرده اند - احدیت - وحدت - واحدیت - پس لابشرط شئی اشارت است
بمرتبهٔ احدیت که وجود مطلق باشد - و بشرط شئی اشارت بوجود مقید باشد
که مرتبهٔ وحدت و حقیقت محمدی و برزخ کبری و جامع بجمیع حقایق اشیا
است - و بشرط لا شئی اشارت مرتبهٔ واحدیت که آنرا وجود عامه و عالم
شهادت گویند که جز نمودے بیش نیست بر نو نہاں ذات مطلق است - قوله تعالے
الم تر الی ربك كیف مد الظل یعنی آیا نمی بینی تو بسوئے پروردگار
خود که چگونه دراز کشیده است سایه خودرا - چنانچه مولوی جامی قدس سره
السامی نیز خبر داده است که حق آفتاب و جہان جمله سایه است آید ل ومَا

رأیت الی الرب کیف مد الظل و حضرت شیخ محی الدین ابن عربی
جائیکہ حق را وجود مطلق فرمودہ حضرت شیخ علاء الدولہ سمنانی قدس سرہما
دران سخن در مبدء حال نزاع نمودہ منکر مسئلہ وحدت الوجود بودہ اند
مگر در میان این ہر دو بزرگ در حقیقت توحید خلاف نیست نزاع لفظی بود
نہ معنوی زیراکہ وجود را سہ اعتبار است یکی اعتبار وجود بشرط شئ کہ وجود مقید
است ۔ دوم بشرط لاشئ کہ وجود عامہ است ۔ سوم لابشرط شئ کہ وجود
مطلق است ۔ و آنکہ شیخ محی الدین قدس سرہ حق را وجود مطلق گفتہ
بمعنی اخیر است و شیخ علاء الدولہ آنرا بوجود عامہ حمل کردہ در نفی و انکار آن
مبالغہ نمودہ باوجود آنکہ بہ اطلاق وجود ذات بمعنی اخیر خود اشارت کردہ
چنانچہ در بعضے رسائل ایشان موجود است و حضرت شیخ محی الدین ابن عربی
خواستند کہ درین بیان معراج دوم را ثابت کنند کہ مواج دو است یکے آنکہ
کان اللہ ولم یکن معہ شئ و دریافتن این آسان است ۔ و دوم
آنکہ وھو الان کما کان و شرح این مشکل تر است ۔ بالآخر حضرت
شیخ علاء الدولہ در آخر حیات تائب شدند و گفتند کہ من توبہ میکنم ازین
سخن کہ مدتے یکی صدیق را زندیق گفتم ۔ پس فرمودند جناب حضرت صاحب

قبلہ دام برکاتہ کہ کل مشایخ قایل توحید وجودی اند مگر بعضی شہودی و
حضرت علاء الدولہ سمنانی در مبدء حال شہودی بودند پس در نہایت
کار وجودی شدند و ما نیز وجودی ایم از ہمہ از وست نیز ہمہ اوست
ثابت میکنیم واز ہمہ از وست گفتن مطلب با فوت نمیشود واز ہمہ از وست
گفتن ہمہ اوست مراد است روزے این شعر بر زبان مبارک رفتہ ؎
کہ جہان صورت است و معنی دوست ✣ ور بمعنی نظر کنی ہمہ اوست ✣
و بخط مبارک نوشتہ سرفراز فرمودند کہ پوشیدہ نیست این سخن متفق
علیہ است کہ حضرت واجب تعالی برا علی است از غایت عزت و جمال و بہا
جلال لیکن ہر طایفہ کمان بنوعی در مقال آوردہ اند انصاف از وست مدہ
و قبول حق بر جان خود بنہ حکما میگویند کہ واجب تعالی فردے از افراد
موجودہ است صحیح نیست و چگونہ صحیح باشد حقیقت حال آنست کہ ایشان
تصریح کردہ اند بہ آنکہ وجود از معقولات ثانیہ است کہ محاذی نیست او را
امرے در خارج پس واجب تعالی فردے چگونہ تواند بود و نیز وجود
بآن معنی مذکور ممتنع است کہ موجود باشد چہ جائے آنست کہ عین حقیقت
واجب باشد تعالی شانہ و اعظم برہانہ ۔ و بخط انور رقم فرمودند کہ علماء

میگویند که واجب تعالی عبارت از موجودیست که وجود وی از ویست و
مقتضای ذات وی مستجمع جمیع صفات کمال از جلال و جمال بعین ذات موجود بوجود
زاید و متصف بصفات لا یتناهی است بدانکه عرفای محققین و عظمای اہل یقین
قدس اسرارہم میگویند که حقیقت واجب تعالی عین وجود مطلق است زیرا که واجب
تعالی عبارت از موجودیست که وجود وی از وی است منفک را در وی گنجایش
نبود و ارتفاع وی صورت نگیرد و شک نیست که این معنی جز در وجود موجود
نیست بجهت آنکه انفکاک وجود از وی مستلزم انفکاک شئ از نفس خودش
بود و ارتفاع وی عین انقلاب طبیعت وجود بباشد مگر بعدم - و شیخنا
مولانا پیر کبیر حضرت خواجه حافظ محمد علی شاه چشتی خیرآبادی قدس سره الاعلی
ارشاد فرمودند چنانچه آنرا بخط انور جناب حضرت صاحب قبله دام برکاته نوشته
اند که از درک کنه ذات بحت دست معرفت هر ولی و نبی کوتاه است تا آنکه
علم الٰہی من حیث العلم ہم از ان قاصر است چه عالم مقتضی آنست که معلوم محاط
عالم باشد و احاطه تقیید است و ذات الٰہی تعالی صفاته منزه است از قید
حتی که از قید اطلاق ہم منزه است و آنکه فرمود علم الٰہی من حیث العلم
ای من حیث العلم الذی هو صفة والصفة غیر الذات و اما

من حیث الذات ای من حیث ان الصفات عین الذات فمن ک
الذات حاصل آنکه در مرتبه لاتعین که ذات را از صفات دران تمیز نیست
و درک ذات نه مگر در مرتبهٔ تعین صفات است و وجود حق وجود واحد است
که به کسوتهای گوناگون و اشکال متنوعه در آمد و بخط انور نوشته سرفراز فرمودند
که قال حضرت صاحب راز سید محمد گیسودراز قدس سره
اوست که از احد به احمد رسید و از احمد به محمد ـ قال شیخنا شیخ محمد چشتی قدس
سره ذات باری تعالی اول احد بود که در وی همه اشیا مندرج بودند
همچو درخت که در تخم باشد از وی جوهری ظاهر میگردد بصورت او کالابن
علی صورة الاب گویا که بعینه اوست پس نام احمد یافت و ظهور ثالث
که نسخه ظهور ثانی است محمد است قال علیه السلام انا احمد بلا میم
و قال من رانی فقد رأی الحق ـ وقال الله تعالیٰ ان الله خلق
آدم علی صورة الرحمٰن یعنی در وجود حقیقت متحد است و در ظهور و
شهود نیز یکی مگر در هر صفت نامی دیگر و در هر منزل ظهوری دیگر و
نوری دیگر و در هر مقامی اسمی دیگر و ذوقی دیگر و شوقی دیگر پیدا میکند
و در تحفه مرسله آورده که حق سبحانه تعالی را هستی است و هستی وی

عین ذات است و آن هستی را نه صورت است و نه شکل و نه هیئت و نه
هیکل و نه او را حد است و نه نهایت و نه ابتدا است و نه غایت با وجود این
بشکل ظهور نموده و بیحد تجلی فرموده و در ظهور و نمود بیچنان است که پیش
از آن بود و هستی او یکیست مگر لباسهای مختلف و بسیار است و تعینات او
بیحد و بیشمار همه کائنات وجود حقیقت اوست و باطن جمیع موجودات
بلکه در همه ذرات عالم از هستی او وجود قایم گشته - و حضرت سید اشرف
جهانگیر سمنانی قدس سره فرموده که وجود یکی است بیش نیست و کثرت
ذرات و تعداد کائنات از روی نمایش است چنانکه روی واحد در مرایای
کثرت مرئی گردد - و در رساله عین التعین فرمایند که ذات واحد است
انچه در دوکان وحدت بود یکیک در بازار کثرت نمود هر آنکه خود را از
میان باخت مقصود را یافت و هر که در نظارهٔ ذات افتاد از تفرج صفات
برخواست ؎ از بسکه دو دیده در خیالت دارم * بر هر چه نظر کنم
ترا پندارم * پس از خویش بجو که در میان غیری نیست و در آئینه خود نیک
نگاه کن که حجاب خدائی خودی تو میباشد ؎ حجاب روی تو هم روی
تست در همه حال * نهانی از همه عالم ز بس که پیدائی * این رباعی

من کلام حضرت میر محترم اشد نقشبندی قدس سره است جناب حضرت
صاحب قبله دام برکاته ارشاد فرمودند که از حضرت ایشان شیخ ما و مولای
ما حضرت شیخ کلیم الله جهان آبادی قدس سره العزیز سلسلۂ نقشبندیه گرفته
اند رباعی حضرت با برکت اینست ؎ تن آئینه جان جلوه جانانهٔ ماست
عکس رخ آن نگار در خانهٔ ماست ✤ ما ساغر وحدتیم او بادهٔ ناب
این عیش ابد نصیب به پیمانهٔ ماست ✤ و بر لفظ مبارک آوردند که خواجه
ما شیخ المشایخ خواجه ابی الفیض ابن عیاش رضی الله عنه میفرمایند ؎ اثبات
غیر نفی خود از من نمیشود ✤ بت میشود نصیب برہمن نمیشود - معنی این شعر
مبارک جناب حضرت صاحب قبله دام برکاته ارشاد فرمودند که از انت مراد
انا است و از انا مراد ہو - پس میفرمایند که غیرت چیزی نیست اثبات غیر
و نفی خود از من نمیشود و غیر لفظ دیگر یعنی اثبات غیر و نفی خود از من نمیشود
پس مدح و ذم نزد صوفی تا یکسان نگردد از غیر حق دور نشود و تا آنکه از
غیر حق پاک نشوی همه عبادات صوم و صلوٰة و ظهور کرامات شرک و نفاق است
زیرا که تا فانی مطلق نشوی مسلمان حقیقی نگردی چرا که از خود رفتن و از خودی
خود درگذشتن کار مردان است - نهایت کار آنست که از کار بیکار شود و لهٰذا

مراد بے مراد گردد و از خودی خود بخود گشته از وجود خویش درگذشته به
اصل خویش رسد فاینما تولوا فثم وجه الله نمایانست و فی انفسکم
افلا تبصرون ظاهر بیان است و نحن اقرب الیه من حبل الورید
صریح نشان است و نفخت فیه من روحی عیان است و هو معکم اینما
کنتم در قرآن است و تو خود بخود سرگردان استی این چه نسیان است
است که از اصل خویش باز مبدار د و از تعینات نمیگذارد و اگر سالک از
حجب این خیال درگذرد و عین فی الیقین پیدا آرد سبحان من
لطف نفسه فسماه الحق و سبحان من کشف نفسه فسمی الخلق
یعنی خلق هست نیست نما و حق هست هست نما است کجا غیر کو غیر کو نقش غیر
سوا الله و الله ما فی الوجود * هان هان تا زنگ آئینهٔ دل تزداید آنچه
نمودنی است نه نماید و چون قلب صفا پذیرد و لطافت ورزد قالب هم صفت
قلب پیدا آرد۔ پس نور بنور میرسد و لطیف به لطیف می پیوندد سه
تو دیده نداری که به بینی اورا * عالم همه اوست دیده می نماید * دل
مومن منزل همین است اگر از آتش عشق خطرهٔ غیر سوخته چراغ محبت محبوبی
یحبهم و یحبونه که فرمود افروخته باشد شاید که در آن تجلی نماید قلب المومن

عرش الله تعالی بخط انور نوشته سرفراز فرمودند که قلب المومن حرام الله
ان یلج فیها غیر الله یعنی دل مومن حرم خدا است پس حرام است اگر حرم خدا
که در آید در وی غیر خدائے عز وجل چنانکه حرام است غیر محرم را در حرم
مخلوق آمد و شد کردن قلب المومن مراة الصفا گفته اند ابن عباس
رضی الله تعالی عنهما در آیة بل هو قرآن مجید فی لوح محفوظ میگویند
که لوح محفوظ دل مومن است از جناب حضرت صاحب قبله دام برکاته بخط انور نوشته
سرفراز فرمودند که هیچ عملی را نزد خدائے عز وجل جز عمل دل اعتبارے
چندان نیست هر چه هست بعمل دل است و این برکاته گوشت که جانب
پهلوئے چپ انسان مودع است و اگر او صالح باشد تمام اعضاء صالح گردد
اگر او فاسد باشد پس تمامش او فاسد باشد و تمام تن را همان اثر دهد
و آن دل است پس این حدیث خوانند اِنَّ فِی الجَسَدِ لَمُضغَةً
اِذَا صَلُحَت صَلُحَ بِهَا سَائِرُ الجَسَدِ وَاِذَا فَسَدَت فَسَدَ بِهَا
سَائِرُ الجَسَدِ اَلَا وَهِیَ القَلبُ روزے بر لفظ مبارک آوردند
که در اجداد ما مولانا حضرت شاه عبد الغفور صاحب قدس سره در بیان انفاس
رساله تصنیف فرموده اند من نیز در بیان شغل حبیب الله رساله نوشته ام

و عادت و معمول حضرت ایشان بود که سلوک مرید در بن شغل به تکمیل رسانیدندے الغرض حضرت موصوف در رساله خود نوشته اند که راه حق سوے عرش و کرسی و بهشت نیست هم درون تست ملکوت و جبروت و ناسوت و لاهوت در درون تست پس درون خود در باب اشعار بزرگے فرموده است

دل بدل کن جان من از قلب خویش	تا به بینی نور جان را بیش بیش
شاه هرگز سکه بر قلبے نزد	زانکه او داناست بر هر نیک و بد
سکه زر شد هر که سکه زد بدل	نقش خود را میکند از آب و گل
پای در گل ماند مرد آب و گل	پای در گل مانده میماند خجل
در دوکان عشق خواهی اعتبار	نقد دار القرب الا الله آر

لکل شیئ مصقلة و مصقلة القلب ذکر الله اے عزیز منصف باش وقتیکه روئے خود در آئینه نمی توان دید روئے او که از همه منزه است کی توان دید علی الخصوص ما که آلایش دنیا آسایش فهمیده جائے آزمایش فراموش کرده غافل شده ایم و با وجود این غفلت خود را عاشق نامیم جائے آن دارد که ازین دعوی بیجا ما را دیوانه گوید ع هم خدا خواهی و هم دنیائے دون * این خیال است و محال است و جنون * عاشق آنست که

از لوازم غفلت رہد افسوس کہ او با تو و تو با دیگرے این چہ حال پریشان حالی است کہ واجب الوجود از روئے کرم وجود بر ممکن الوجود بیش از بیش عنایت نمودہ و وجود نابود ترا از وجود بخشش عامئہ خود از خاک برداشتہ بہ امتیاز الانسان بنیان الرب سرفراز کردہ پس از حق چشم پوشیدن و بر غیر کوشیدن جائے آنست کہ دو عالم بر تو تعزیت کنند اللہ اللہ در عین آگاہی چہ غفلت نمود کہ آگاہی ما غفلت ما است کجا رفتہ کہ باز آید و کجا پنہان است کہ نماید ہر چہ خواہی از خود خواہ اما خود را مخواہ کہ ہمہ برائے تو و تو برائے او۔

مثنوی

اے مظہر رحمت الٰہی	می خواہ ز خویش ہر چہ خواہی
تو بلبل بوستان اوئی	ہم ہمدم لامکان اوئی
از قید تقیدات برخیز	وز بند تعلقات پرہیز
از خود نہ روی خدا نیابی	در خود بہ نگر کہ آفتابی
ہستی خودی اگر ربودی	بر خود در غیر را کشودی
ہر کس کہ فنائے خود نماید	در ہائے بقا بر و کشاید

جناب حضرت صاحب قبلہ دام برکاتہ باین کمترین عنایت نامہ تحریر

فرمودند درینجا بجنسہ نقل کردہ میشود - ہو الحافظ المعین و بہ نستعین
گرامی نامہ ہائے نیاز مندان میان احمد علیشاہ چشتی زید عشقہ و حیاتہ
پس از ادعیہ فراوان واضح باد کہ بفضلہ تعالی شانہ احوالم مع صغار و کبار
بخیر و عافیت است و خیر و عافیت آن برادر مطلوب - اے برادر شما از
درد کس گذاشتہ نمی آیم بلکہ شما ہر وقت نزد من اند و من نزد شما ام مرا
دور مدانی نحن اقرب الیہ منکم ولکن لا تبصرون نی نحن
غلط گفتم من کیستم و تو کیستی من از تو و تو از منی نہ من منم نہ تو توئی -
ع اے عاشقان اے عاشقان من نیستم من نیستم + این صور خیالی
را من و تو گفتن عین نادانی است سه من نیم واللہ یاران من
نیم + جان جانم سر بسر من تن نیم + نزد حضرات صوفیہ قدس اسرارہم
خیال غیر کفر است و شرک عظیم است سه میان عاشق و معشوق ہیچ
حائل نیست + تو خود حجاب خودی حافظ از میان برخیز + چون
از خودی خود دور شدی بخدا رسی اذا جاء الحق زھق الباطل
نقد وقت تو خواہد شد قطعہ بخدا غیر خدا در دو جہان چیزے نیست
بے نشانست کزو نام و نشان چیزے نیست + چند مہجور نشینی

بخیال گران ٭ خیمہ در ملک یقین زن کہ گمان چیزے نیست ٭ زیادہ
مزید حیات جاودانی باد بحرمت النون والصاد و علی آلہ الامجاد و
بحق شہنشاہ مرشدنا خیر العباد شاہ خیر آباد - المرقوم ۶ رجب المرجب
روز چہارشنبہ شب پنجشنبہ ۱۳۰۰ھ ہجری از بلدۂ طیبہ حضرت اجمیر مرقوم
یافت ہیہات ہیہات کہ کدام دام غفلت از حضور دوام دور میدارد
باوجودیکہ آن واجب الوجود در وجود ہر موجود خود را خود بخود اظہار
آوردہ بہ انی انا اللہ لا الہ الا انا جلوہ دادہ است و از حق جز حق
بظہور نرسیدہ است بلکہ وحدت در کثرت پیدا و پنہانست -
جناب حضرت صاحب قبلہ دام برکاتہ عنایت نامہ تحریر فرمودند و بجنسہ
نقل کردہ میشود اینست - حامداً و مصلیاً و مسلماً - کرمفرمائے نیازمندان
میان غلام علی شاہ زید عشقہ و محبتہ بعد ازادعیۂ ازدیاد عشق و حصول
شوق واضح باد سگ کوئے حافظ میگوید ہرچہ کہ می نگرم در
نظرم ہست دوست ٭ نیست کسے غیر او فاش بگو اوست اوست
بدان اے درویش اوست کہ بود اوست کہ ہست اوست کہ باشد
یعنی اوست کہ بود در غیب اوست کہ ہست الآن کما کان اوست

که باشد انی انا الله الواحد القهار شان اوست من نیستم من
نیستم من و تو شان اوست من و تو نام اوست من و تو نشان اوست
الله الله من کجا و این سخن کجا خود بود که بخودی خود آمده ظهور خود را
خود بخود ظاهر ساخت الانسان سری و انا سره فرمود هر چند
که مظاهر او لاتعد و لاتحصی اند اما طالب را باید که یک مظهر را بگیرد از و
فائده حاصل کند و نام آن مظهر ذات پاک شیخ است پیر آئینه مرید است
و مرید آئینه پیر یعنی پیر در آئینه مرید خود را می بیند و مرید در آئینه پیر خدا
را می بیند - قال شیخنا و مرشدنا حضرت خواجه فرید الحق والدین گنجشکر
قدس سره پیر مشاطه مرید است الله الله چه برائے هدایت مریدان صادر
شده اگر رمقی ازین معانی گفته شود دفترها شود الله الله این غلام را
چه طاقت که معانی کلام مولی گوید ربنا لاتواخذنا ان نسینا او
اخطانا پیر غسل دهنده است و مرید مرده پیر آفتاب است و مرید سایه او
پیر طبیب و طبیب است و مرید بیمار - سگ کوئے حافظ میگوید ؎
مرشد کامل طبیب حاذق اند ٭ هر مرید مرا دوا دیگر دهند ٭ زیاده
نوشتن زیاده زیاده ترقی فنا و حصول بقا باد بحرمت النون والصاد

دعلی آلہ الامجاد بحق شیخنا و مولانا خیر العباد شاہ خیر آباد - از حاضر الوقت
میان احمد علی و میان محمد مرتضیٰ و عبد الکریم و ہمہ فرزندان و برادران
سلام سلامتی عشق برسد - عرض کاتب الحروف غفرلہٗ درین عنایت نامہ
دو شعر کہ داخل اند من کلام وحدت نظام جناب حضرت صاحب قبلہ دام برکاتہ
است کہ وقت تحریر عنایت نامہ فی الوقت نظم فرمودند شاید کہ در دیوان
مبارک داخل نیست برائے علم و آگاہی در ینجا ذکر کردہ شد - آمدم بر سر
مطلب کہ از خود آگاہ شو قدم مردانہ وار ہر دم در بدر جرائی چون از ین
در بدر نہ آئی در بند حرص و ہوا مبتلا باشی خوش آن دانائے کہ دیوانہ
او باشد خوش آن عاقلے کہ بیگانہ او باشد ہر چہ ہست درون تست
منزل گہ خاک سیر پاک است چرا کہ در شان او لولاک آمدہ کہ او را دانست
بیباک است آدالا نہ دایم اند و ہماک کما فی کلمات القدسیہ لولاک لما
خلقت الافلاک یا محمد اگر تو نبودے نیافریدمے افلاک دافلاک کیا نراز
و خدائی خود آشکارا نکردمے از ینجا است کہ فرمود انا من نور اللہ
والخلق من نوری جناب حضرت صاحب قبلہ دام برکاتہ بخط انور نوشتند
کہ اللہ نور السموات والارض بے آئینہ محمد رسول اللہ دیدن

دیده بسوز دہم در آئینۂ احمدی جمال احدی توان دید یعنی بےآئینہ
دیدن جمال معشوق حجاب است پس درون پردہ دیدن ضرورت شد
من عرف نفسه فقد عرف ربه ای من عرف نفسه ای من
عرف نفس محمد ہر کہ نفس را شناسد فقد عرف نفسه ای من نفس
محمد یعنی ہر کہ شناسد نفس محمد را فقد عرف ربه یعنی این ہائے
نفسه عاید بر حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم - ای من عرف
نفس محمد کہ لقد جاء کم رسول من انفسکم بدین معنی جلوہ گری
میکند معرفت صفات از معرفت نفس محمد علیہ السلام حاصل کن وفی انفسکم
افلا تبصرون شاہد بیان است ابیات مقصود ہمہ کون وجود رویت
وین خلق بہ جملگی طفیل کو یت + ایمان موحدان ز حسن رویت
کفر ہمہ کار زلف مویت - جناب حضرت صاحب قبلہ دام برکاتہ بخط انور
نوشتند کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودند من عرف نفسه
فقد عرف ربه درین معنی قول حضرت علی کرم اللہ وجہہ است کہ
ہر کہ نفس خود را شناخت یعنی وجود قیومیت را بآئینہ جان خود دریافت
من عرف نفسه ای من عرف نفس محمد یعنی ہر کہ شناخت نفس محمد را

قد عرف ربه یس بتحقیق بشناخت رب خود را چنانکه فرمود حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم من رانی فقد رای ربی درین اشارت نکته این است که حضرت رسالت علیه السلام هرگاه که نور ذات الله را در آئینهٔ نور خود دید فرمان شد که اے حبیب در آنحالیکه ما را در خود بینی شرک گردد باید که ما را بخود بینی تا از شرک خلاص یابی همچنان دیدن مخصوص وخاصه برائے ذات حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم است لاکن دیگر انبیاء واولیاء در پردهٔ حضرت رسالت علیه السلام یعنی در پردهٔ آئینهٔ محمدی دیده اند وبروز قیامت حضرت علیه السلام جمال احدی بخود معائنه کنند دیگر انبیاء واولیاء در پردهٔ محمدی به بینند وپرده هائے حضرت رسالت بی انتها اند۔
جناب حضرت صاحب قبله دام برکاته بخط انور نوشته سرفراز فرمودند که حضرت شیخ الشیوخ شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله سره در رساله خویش نبشته یراه المومنون فی الآخرة کمایراه الاولیاء فی الدنیا ویراه الاولیاء فی الآخرة کمایراه الانبیاء فی الدنیا ویراه الانبیاء فی الآخرة کمایراه النبی علیه السلام فی الدنیا

ویراه النبی علیه السلام فی الاخرة وهو المقام المحمود
ای لا یشارک فیه له من الانبیاء المرسل والاولیاء
امته وبخط انور نوشته سرفراز فرمودند که عرفت ربی بربی یعنی
شناختم پروردگار خویش را از همان نوریکه از پرتو احدیت ربوده بودم
وهم بدان نور آن نور را دریافت یعنی او تعالی شانهٔ که خود در جمیع اشیا
بر صفت روحانیت وقابلیت تصرف میکند چون عوام را نظر بر
ظاهرست هرچه ظاهراست می بینند وصدور فعل را از هیئت وشکل هیئته تصور
میکنند وثواب وعقاب بدو لاحق گردانند عوام چه کنند معذور اند
زیراکه آنقدر بینائی نیافتند که جان همه جهان درمیان اشخاص
وهیئت ایشان ادراک کنند ونظر خواص از جلالت نور احدیت
پرتو ربوده است هم بدان نور آنکه نور النور است درمی یابد وصدور افعال
واقوال از آن شکل تصور نمی کنند بلکه از آن نور میدانند ومخلوقات
را درمیان ساقط می شمارد. خواجه جنید فرموده است ان الحادث
اذا قرن بالقدیم لم یبق له اثر ودر بعضی وجود حادث
چون نزدیک شود بقدیم باقی نماند مراو را نشانی از حدث چنانکه

روزے شخصے پیش رئیس الطائفہ خواجہ جنید الحمد للہ گفت شیخ
فرمودا تمم یعنی رب العلمین باوے بگو آن شخص گفت من العالمون
حتی تذکر مع اللہ قال الجنید فان الحادث اذا قرن بالقدیم
لم یبقی لہ اثر یعنی بگو رب العالمین بدرستی وراستی کہ چون حادث
با قدیم قرین گردد باقی نماند اثر آن حادث پس طاقت بشر کجا استعداد
ذات دارد مگر در صفات صفات یا بد تا بصفتی نماید عوام مردم جز مردم را
نمی بیند و چشم حق بین جز حق در نظر نمی آرد ہر آنکہ آب از چشمہ وحدت
یافت تماشائے مظاہر در خود دریافت واللہ علی کل شیٔ محیط
ہمین معنی دارد - جناب حضرت صاحب قبلہ دام برکاتہ بخط مبارک
رقعۂ حضرت خواجہ باقی باللہ صاحب قدس سرہٗ نوشتہ سرفراز فرمودند کہ
بسم اللہ الرحمن الرحیم رقعۂ حضرت خواجہ باقی باللہ قدس سرہٗ کہ بخلیفہ
خود سید کمال ارسال فرمودہ بودند الحمد للہ کہ خاطر جمع شد از جانب
آن برادر والا گہر اے برادر عارف ہمہ کارہائیکہ میکنند بے آنکہ خواہش
درمیان باشد و از ہمہ کارہائے بد مجتنب باشد بلی آنکہ منکر کار بد باشد
با ہمہ کس آمیزد بے آنکہ تعلق خاطر باشد و خدا را عین ہمہ داند و در ہمہ

جنید بی آنکه هیچ یکی را خدا گوید و خدا را او را که همه یابد بی آنکه درمیان
همه دوئی باشد مشرب عارف از همه مشربها جداست بی آنکه مشرب هیچ کس
را غیر مشرب خود داند و بهمه مشربها بر می آید بی آنکه آلوده مشربی شود خدا
را میخواهد که بی آنکه دردمند شود و از خدا آگاه [illegible] غفلت را
غیر حضور یابد و در عین غفلت حاضر است و در عین شهود غافل [illegible]
عارف در نشاء زیاده از شهود اوست در مظاهر دیگر و حکم متابعت
اکمل محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم در حال و مشرب عارف
و در همه شیوه ها و در همه کارها لذت تمام دارد و در عالم ها هم لذت کلی
دارد بی لذت عارف هم حق است و هم خلق و خدائی را عین بندگی
و بندگی عین خدائی و نه به بندگی کاری دارد و نه به خدائی که حقیقت
او بالاتر از بندگی و خدائی است اگر عارف را پرسی که هیچ چیز میدانی
و هیچ چیز می یابی گوید که هیچ نمیدانم و هیچ نمی یابم و اگر گوئی هیچ چیز
مجهول تو هست گوید که هیچ چیز مجهول من و مقصود من نیست و همه
معلوم است امر موجود هست در من عارف همه دارد و هیچ ندارد کار عارف
ضد در ضد است حیرت در حیرت و هیچ فکر و اندیشه ندارد خود بخود است

وجود سوی خود است واختیار درمیان نه هرچه در عالم واقع میشود
نخواست عارف است ونه بی خواست عارف ونه مقصود عارف است
ونه مردود عارف وعارف نامی بیش نیست بلکه عین معروف است
ومعروف اسمی بیش نیست بلکه مسمی عارف است - عارف ومعروف
از دو نام وهمی بیش نیست کو عارف وکو معروف - این است حقیقت حال
که هیچ حقیقتی ندارد این است نهایت معروف که عین معرفت جهل است
کجا معرفت وکو حیرت هر دو حقیقت در ذات عارف گم است آنچه از
عارف معلوم است عین والف ورا وفا است که نامی همه اوست که هم
معلوم وهم مجهول نه معلوم ونه مجهول وعارف چون از حساب زمان
ومکان برآمده دنیا وآخرت او را یکیست وبهشت ودوزخ او را یکیست
بشنو که سخن مجمل گفته شد ودرین وقت گنجایش تفصیل نیست مجمل آنکه خدا
را یاد کنی بی آنکه خدائی را ثابت خود سازی وخود را فراموش سازی
بی آنکه از خود غافل باشی از ظهور حقیقت یا دعوهٔ معرفت داشته باشی
یا شهود نه حاضر باش ونه غافل ونه بنده باش ونه خدا باش نه هست
باش نه نیست فهم متابعت محمد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم

لازم دار بلیے آنکه محمد را غیر حق دانی یا حق را منحصر دانی در محمد که محمد
حق است و حق محمد و محمد عالم است و عالم محمد تو عالمی و حقی و عالم و
حق توئی حق حق حق محمد محمد محمد تمام شد در حیدرآباد دکن بتاریخ
سوم ماه مبارک ربیع الاول روز پنجشنبه در حافظ باغ بر چبوتره زیر
درخت تمر هندی بوقت ظهر ۱۲۹۰ هجری - علی صاحبها الف الف صلوٰة
و سلام بخط کاتب الحروف محمد حبیب علی چشتی
آمدم بر سر حرف مقصود روزے بر لفظ مبارک آوردند که هر آنکه یافت
از عجز و ادب یافت - خواجه جمال الحق والدین حسن چشتی قدس سره
العزیز المبارک فرمودند تا توانی تو حسن تاج ادب بر سر دار
با ادب باش که حق را با ادب یافته اند - اگر نظر بر آفتاب داری
تاب نیاری تا آنکه او را پس پرده بینی - و آن پرده احمدی است
که در وی جمال احدی پنهان است من عرف نفسه فقد عرف ربه
ای من عرف نفس محمد بالعجز والفناء فقد عرف ربه بالقدرة
والبقاء تا آنکه از محمد آگاه نشوی از حق دور باشی - گفته اند که دیوانهٔ
خدا باش و از محمد هوشیار باش ع با خدا دیوانه باش و ز محمد هوشیار

جناب حضرت صاحب قبلہ دام برکاتہم بخط مبارک اوردند که دیوانه
باش و محمد هوش دار و تو محمد هوشیار باش تا آنکه هوشیاری
حقیقی گردد تا آنکه دیوانه خدا نشوی و در حالت دیوانگی است
خدا نمیشوی هوشیاری از ینجا است که الله جمع است و محمد جمع الجمع یعنی
اول دیوانگی است و آخر آن هوشیاری - ابیات - هر جا که قدم
زدیم در کوی تو بود * هر گوشه که رفتیم بیا هوی تو بود * گفتیم مگر دگر
راه است * هر راه که دیدیم همه سوی تو بود * خوش آن ...
جانان است خوش آن جانانیکه لقا بخشنده است خوش آن لقائیکه لقا نماینده است
خوش آن لقائیکه فارغ از هجران است خوش آن هجریکه چشم امید بر آن است خوش آن
امیدیکه فردا بکار آید خوش آن فردائیکه دیدار نماید خوش آن دیداریکه کار ساز خوش آن
جانیکه با جانان باشد اللهم ارزقنا لقائک و ذوقک و شوقک و محبتک و عشقک
بفضلک و کرمک انا سائل ببابک انا فقیر ببابک انا ضعیف ببابک ارحمنی یا ارحم
الراحمین بفضله و وسیلة حبیبک و نبیک محمد سید العالمین و آله الطاهرین
و اصحابه المکرمین و بحرمة شیوخنا الواصلین الکاملین و بعزة مرشدنا الاعظم
خواجه حافظ محمد علیشاه سلطان المریدین و بحق مرشد نا مراة العاشقین
حضرة خواجه سید محمد حبیب علی شاه ادام الله برکاته الی یوم الدین بحق آل طه
و یٰسین تمت الکتاب بعون الملک الوهاب فقط بقلم فرید خان طالطوسی عفی عنه